

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ולבירור יוחסין

הורי תלמידים שמבקשים להחליף את הת"ת של ילדיהם בגלל טעמים חינוכיים

תיק ממונות מס' 1420-ס ט

צד א': הרב ק', ע"י ב"כ הרב א' והורי תלמידים

צד ב': הרב ב', ע"י ב"כ הרב מרדכי שטרן

(מהד' יא אלול)

נושא הדיון

התביעה הוגשה ע"י צד ב' כנגד הרב ק' שהתחיל בהליכים של פתיחת ת"ת חדש בשכונה, ואף פנה לצוות החינוכי בשאלה אם הם מעונינים לעבור לת"ת החדש, משום שבכך יגרום לסגירת הת"ת הקיים, ובפניה למלמדים לעבור לת"ת החדש יש משום הסנת גבול, כמבואר בסמ"ע סי' רלז ס"ק ח ובנתה"מ ס"ק ב, אחרי שחתמו להנהלה הקודמת שהם ממשיכים לעבוד עמה. תחילה הוגשה התביעה בבי"ד ב"ב של הגרנ"ק שהוציא צו מניעה נגד הרב א' בענין עד שידונו הצדדים בבי"ד, ואח"כ הוגשה התביעה בבי"ד של הרב אלון במועה"ד שגם הוא הוציא צו מניעה בענין נגד הרב ק'. הרב ק' בקש לדון בבית דין זה, ובקש לדון בהסרת צו המניעה.

לדיון בבית הדין הופיע הרב א', שהוא רבם של צבור ההורים, ביחד עם נציגות של כמה מההורים, שקבלו יפוי כח מהרב ק', הנתבע ע"י צד ב', והם טוענים שהם מייצגים קרוב ל-100% של הורי התלמידים הלומדים בת"ת השכונתי (הם מציגים ערימת מכתבים גדולה עם חתימות של הורי התלמידים בענין, וצד ב' מגיב שחתמו רק למען כבודו של הרב א', אך רבים מהם רוצים להמשיך בת"ת הקיים), והם מבקשים להפרד מצד ב' שהוא המנהל הנוכחי של הת"ת, משום שהרב וצבור ההורים אינם מרוצים, ואף מתנגדים בתוקף, לקו החינוכי של המנהל הנוכחי הנתון לחסותו של ג', שעלול לדרדר ולקלקל את הטוהר החינוכי של ילדיהם ח"ו, ואיבדו את אימונם בו, וע"כ הם רוצים למנות הנהלה חדשה לת"ת, וכבר באו בדברים עם הרב ק' שניאות לקחת את עול ההחזקה על עצמו, תוך הבטחה שבאם יסכימו ההנהלה הנוכחית להעביר את הת"ת לידיהם בצורה מסודרת ושקטה, הם מתחייבים לשלם למנהל הקיים - שלא יעבוד יותר בת"ת החדש - את משכורתו גם בשנה הבאה, ולקבל את כל הצוות הקיים של הת"ת - אם ירצו בכך - תחת ההנהלה החדשה, ואף לשלם להם את משכורתיהם בשלושת

החדשים האחרונים של שנה"ל הנוכחית. לטענתו, צד א' קבל את גיבויים של גדולי הדור למהלך "אפילו אם ייגרם ע"י כך סגירת הת"ת הקיים". צד א' מסתמך בטענתו על דבריו החריפים של החזו"א באמונה ובטחון בענין זה ממש של החלפת מלמדי תינוקות.

לטענתו, בנין הת"ת הקיים הוא בבעלות העירייה, ולהנהלה הנוכחית אין כל זכות של בעלות או חכירה על הבנין, ולפי חוקי העירייה אם 75% מהתלמידים רוצים להפרד מהיתר, זכותם לקבל את בנין הת"ת, כ"ש כשיש קרוב ל-100% הרוצים בכך.

צד ב' טוען שמכיון שבכוונת ההנהלה החדשה להשאיר את כל הצוות החינוכי בת"ת החדש, הרי שאין לו טענה של "יגדיל תורה ויאדיר" המוזכר בגמ' ב"ב כא ב לענין החלפת מלמדי תינוקות, וממילא אסור משום יורד לאומנות חבירו (צד א' משיב שמדובר בפתיחת ת"ת חדש, וע"כ יש בו משום "יגדיל תורה", ועוד, ההנהלה היא שאחראית על הקו החינוכי, ואותה, ציבור ההורים רוצה להחליף, וזכותו לכך). כמו כן טוען צד ב' שיש במעשיו של צד א' משום השגת גבול, וגם נוטל מהמנהל הקיים את חזקת המצוה שהיתה לו, והוא מסתמך על תשובת שבט הלוי בענין דומה (צד א' משיב שבתשובת שבט הלוי מדובר שלא יהיה כל שינוי בחינוך של הילדים, לא כך בנידון זה שהנהלה קובעת את רוח החינוך). עוד הוא טוען שכיון שחלק מההורים רוצים להמשיך עם הת"ת הקיים ולא לעבור לת"ת החדש, כי אז התלמידים יעברו טלטולים קשים וזה יפגע בחינוך שלהם.

צד ב' מציג מכתב מיום י"ז בתמוז (3 ימים לפני פניית המנהל החדש למלמדים לעבור אליו), שעליו חתומים רוב הצוות החינוכי (מלבד שניים), המתחייבים להמשיך לעבוד תחת ההנהלה הנוכחית לאחר שהמנהל הנוכחי התחייב להם לשלם את משכורתם גם עד סוף שנה"ל הנוכחית, וגם עבור השנה הבאה, עם כל חיובי הפיצויים והתגמולים "גם אם לא יהיו תלמידים בת"ת", בתנאי "שנהיה מאוחדים במאבק זה ושכל המלמדים יתחייבו להצטרף כפי הנדרש לפעולות להצלחת מאבק צודק זה, ולהישאר כאן בת"ת, ולא לעבור לעבוד כיחידים בת"ת החדש". לפני חתימתם הוסיפו המלמדים וכתבו: "אשר ע"כ באנו בחתימת ידינו על כך שאנחנו נישאר מאוחדים יחד בהנהלתך, ובמקביל תישאר התחייבותך הנ"ל, וייחתם על כך חוזה אישי עם כל מלמד". על המכתב חתמו רוב הצוות מלבד שניים. (צד א' משיב שהחתימות הוצאו תחת לחץ, ולצד א' הם אמרו שברצונם לעבוד תחת ההנהלה החדשה).

צד א' טוען שבר"ח סיון מסרה ההנהלה הקיימת מכתבי פיטורין לכל הצוות החינוכי לשנת הלימודים הבאה, וצד ב' מגיב שפיטורין אלו נעשו לפי עצת עו"ד בעקבות שלילת התיקצוב ממשרד החינוך שהביאה את ההנהלה לחוסר יכולת לפרעון חובותיה ותשלום משכורות והפרשות סוציאליות וכו', וגם משום שהחל תהליך של פירוק העמותה ומסירת הרשת החינוכית

כולה לידי מפרק, וע"כ יעץ להם העו"ד להודיע לעובדים על סיום העסקתם עד ליום 13 במאי, לאחר קיום שימוע כחוק, ומכתבי הפיטורין נמסרו בר"ח סיון - לאחר שהעובדים ויתרו על הליך השימוע, משום שזה היה היום האחרון שאפשר לפטר מורים לפי החוק בהודעה מוקדמת, דהיינו 31 במאי. צד א' מגיב שהיה זה 24 במאי, שבוע לפני התאריך האחרון. לטענתו, היו אלו רק "כאילו" פיטורין, אך לא פיטורין ממש. עוד טוען צד א' שביחד עם מסירת מכתבי הפיטורין הודיעה להם ההנהלה הקיימת שבשנה הבאה עוברת הת"ת לרשת "מעייץ", וגדולי הדור ששמעו על כך, הזדעזעו ביותר, והגיבו על כך בחומרה (ומחאתם התפרסמה ב"תד" - בהוראתם המפורשת - ללא ציון שם הת"ת). עוד אומר צד א' שידוע לו מפי פקידים במשרד החינוך וב"מעייץ" שכבר נחתם הסכם בין צד ב' לבין "מעייץ".

צד ב' מגיב שהיה זה בהיתר של הגרנ"ק, וצד א' משיב שצד ב' פנה להגרנ"ק רק כמה ימים אחרי שהחליטו על כך, והרב ר' הודה לו שהוא היה זה שהתיר את הדבר, ורק אח"כ בקש את הסכמת הגרנ"ק.

צד ב' טוען כנגד צד א' שהורה להורי התלמידים להפסיק את הוראות הקבע לתשלום שכר הלימוד, ולכן אין ביכולתו לשלם שכר לצוות החינוכי. צד ב' משיב שעשה כן לבקשת הצוות החינוכי לאחר שההנהלה הנוכחית הודיעה להם שיותר לא תשלם להם את השכר, תוך התחייבות של ההנהלה החדשה לדאוג לשכרם, בעקבות כך, חזרה בה ההנהלה והודיעה שברצונה כן לשלם את השכר, וכדי שלא להפסיד לצוות את השכר הורה צד א' להורים להביא צ'קים במקום הוראות הקבע שבוטלו, ומזה ישלם צד א' שכר לעובדים עד סוף שנה"ל.

צד ב' מוסיף שכ-60 הורים לא ביטלו את הוראות הקבע לת"ת, וכן 40 הורים שילמו לו בצ'קים עבור שנה"ל הבאה, וזה בכלל קנין ששכרו את המלמדים וההנהלה הנוכחית להמשיך אצלם גם בשנה"ל הבאה.

עוד אמר צד א' שבגלל הקושי של הרב ק' בהשגת תורמים לכספים הרבים שהוא צריך להם לתשלום החובות של הת"ת - באם תסכים ההנהלה הנוכחית להעביר לידיו את הת"ת בצורה שקטה - חלק מהמעמסה הכספית יפול על צבור ההורים שיצטרך להגדיל את שכר הלימוד.

פסק דין ביניים

א. טענתו של צד א' שהואיל וההנהלה אחראית על קביעת הקו החינוכי של הת"ת, זכותם של הורי התלמידים לקבוע הנהלה שתהיה לפי רוחם, ולהפרד מהנהלה זו שהקו החינוכי שלה אינו לפי רוחם, היא טענה מתקבלת לפי ההלכה.

ב. לאחר שהנהלה הנוכחית מסרה בר"ח סיון מכתבי פיטורין מפורשים, היו העובדים רשאים לחפש לעצמם מקום עבודה חדש, והנהלה החדשה היתה רשאית להציע להם לעבוד תחתה, וההסכם המותנה בין הנהלה הנוכחית לרוב המלמדים מיום י"ז בתמוז, אינו תקף מכמה סיבות.

ג. זכותם של רוב ההורים - אם אכן יש כזה רוב - לדרוש מהעירייה את בנין הת"ת לעצמם, לפי נוהלי העירייה.

ד. לפיכך, צוי המניעה כנגד צד א' מוסרים בזה, ורשאים הורי התלמידים להמשיך ולפעול בענין שהתחילו בו.

ה. אם ירצו ההורים ששילמו עבור שנה"ל הבאה ו/או ההורים שהשאירו את הוראות הקבע, את כספם (עבור שנה"ל הבאה) בחזרה, חייב צד ב' להחזיר להם.

(-) שמואל יגר

(-) מרדכי אהרן הייזלר

(-) אברהם דוב לוי, אב"ד

השאלות לדיון

- א. האם יש להורי תלמידים זכות להחליף מנהל חידר בגלל התנגדות לקו החינוכי שלו.
- ב. מעביד שמסר לעובד מכתב פיטורין, ואח"כ חוזר בו בע"פ מהפיטורין ואומר שלא התכוין באמת לפטר, האם הפיטורין בטלים.
- ג. הסכם בתנאי מפורש שלא קויים במלואו, האם הוא מחייב את הצדדים.
- ד. חלק מההורים ששילם להנהלה הנוכחית עבור שנה"ל הבאה, ואחרי שמתברר לו שרוב ההורים עברו לת"ת חדש, וגם הוא מעוניין בכך, האם זכאי לדרוש את כספו בחזרה.
- ה. האם חוקי העירייה מחייבים את הנהלת הת"ת בדבר השימוש בבנין של העירייה.
- ו. ריהוט של ת"ת שנקנה מכספי ההורים והעירייה, והנהלה הקודמת רוצה לקחתו לת"ת אחר.

תשובה

- א. נלענ"ד שזכותם של הורי התלמידים להחליט ולקבוע את הרוח החינוכית שעל פיה הם מעוניינים לחנך את ילדיהם, ואין צדק איסור של יורד לאומנות חזירו, כמצואר בגמ' ז"צ כא צ לענין מלמדי תינוקות. וטענתם שהנהלה אחרת על קביעת הקו החינוכי של הת"ת, גם זו טענה נכונה ולודקת, וע"כ יש להסיר את לו המניעה של צי"ד ז"צ וגם של צי"ד המועה"ד.

ב. נראה שהואיל וההודעה לפיטורין היתה צמכת צמכת מפורש, לא יכול המעביד לטעון שהמכתב לא היה אמיתי, ונכתב רק כדי ללאת ידי חובה של פיטורין מוקדמים לפי החוק, אם וכאשר ילטרכו לו, מכיון שהמכתב מעיד על עלמו שהוא מכתב פיטורין אמיתי. חזרת מעביד מפיטורין של מלמד בטענה שלא התכוין לתולאה זו, מלאנו רק צפיטורין צע"פ כשאמר לו צעה"צ "לך מעמדי" מתוך כעס, עיי רמ"א צשו"ע סוף סי' שלג, אך לא מלאנו כן צמכת פיטורין מפורש.

לפיכך, היו העובדים רשאים לחפש לעלמס מקום עבודה חדש, וההנהלה החדשה היתה רשאית להליע להם לעבוד תחתה, ועיי להלן אות ג.

ג. פסק צשו"ע סי' רלז סעי' צ: אסור למלמד להשכיר עלמו לצעה"צ שיש לו מלמד אחר צציתו אם לא שיאמר הצעה"צ אין רלוני לעכצ המלמד שלי, אצל אם שכר צעה"צ מלמד אחר יכול צעה"צ אחר לשכור אותו מלמד עלמו. וכתב צסמ"ע ס"ק ח: אינו דומה לשכירות הנ"ל דלעיל צשכירות צתים או כלים, כולם שוין הן, משא"כ צהסצרת הלימוד ועיונו אין מלמדים שוין, והו"ל כדצר שאינו מלוי הנ"ל. ע"כ. והציאו הנתה"מ ציאורים ס"ק צ, וכתב שם צחידושים ס"ק ה שאם עשה קנין עם הרשאון אין למלמד להשכיר עלמו לצעה"צ אחר, אצל אם לא עשה קנין מותר לו להשכיר עלמו לצעה"צ אחר.

צנידון דיין ציום יז צתמוז כתצו המלמדים התחייצות למנהל הנוכחי וצו הם מתחייצים להמשיך לעבוד תחת ההנהלה הנוכחית לאחר שהמנהל הנוכחי התחייצ להם לשלם את משכורתם גם עד סוף שנה"ל הנוכחית, וגם עצור השנה הצאה, עם כל חיוצי הפילויים והתגמולים "גם אם לא יהיו תלמידים צת"ת", צתנאי "שנהיה מאוחדים צמאצק זה ושכל המלמדים יתחייצו להצטרף כפי הנדרש לפעולות להללחת מאצק לודק זה, ולהישאר כאן צת"ת, ולא לעצור לעצוד כיחידים צת"ת החדש". לפני חתימתם הוסיפו המלמדים וכתבו: "אשר ע"כ צחנו צחתימת ידינו על כך שאנחנו נישאר מאוחדים יחד צהנהלתך, וצמקציל תישאר התחייצותך הנ"ל, וייחתם על כך חוזה אישי עם כל מלמד". על המכתב חתמו רוצ הלוות מלצד שניים.

והנה, מלצד שהתנאי להתחייצות שדרש המנהל הנוכחי לא קויים כלשונו, שהרי שניים מהמלמדים סירצו להתחייצ על המכתב, והתנאי היה "שכל המלמדים יתחייצו", וכך גם היה לשון ההתחייצות של המלמדים צסיפא של המכתב "שאנחנו נישאר מאוחדים יחד", מלצד זאת הרי נאמר צמפורש צסיפא דסיפא שעל התחייצות ההנהלה הנוכחית "ייחתם על כך חוזה אישי עם כל מלמד", וזה לא נעשה עד כה, כלומר, שעדיין אין להתחייצות של ההנהלה תוקף מחייצ וגמירות דעת, ועוד, שהרי התחייצות ההנהלה הנוכחית לתשלום משכורות עד סוף שנה זו, לא קויימה כהלכתה צזמנה צטענה שהוראות הקצע של הורים לא נכנסו לחצבון הצנק, והרי ההתחייצות לא היתה תלויה צהוראות הקצע, והראיה, שעל שנה הצאה כתוב צמפורש שהתחייצות היא גם אם לא יהיו תלמידים. מכל זה נראה שאין תוקף למכתב מיום יז צתמוז, ועיי רשאים המלמדים לחפש משרה היכן שירצו, ומותר להנהלה החדשה לשאול אותם אם מעוניינים להצטרף אליהם.

ד. לכאורה כיון ששילמו עבור הלימודים של השנה הבאה, דינם כשוכרים שהקדימו התשלום עבור השכירות, והשכירות של המלמדים והמנהלים נקנתה להם (עיי' ר"י מיג"ש ז"צ פו ב הובא בשמ"ק שם: ואע"ג דקיי"ל שכירות אינה משתלמת אלא לצסוף, ה"מ היכא דלא בעי משכיר למיתן ליה מתחילה הוא דלא מחייבין ליה לשלומי אלא לצסוף, אצל היכא דיהיב ליה מדעתיה מתחילה מ"מ שכירות מקריא ולא הלואה, ואין כאן אגר נטר ליה. ועיי' קובץ הערות סי' נג אות ט וקהלות יעקב ז"מ סי' מו אות ב ושערי תבונה סי' יא אות א-ג).

אך אמר בזה ידידי הגרמ"א הייזלר שליט"א שאותם הורים יוכלו - אם ירצו - לטעון שאדעתא דהכי להיות מיעוט בת"ת הישן, כשהרוצ עובר לת"ת חדש, לא היו משלמים ולא היו שוכרים, ולכן זכותם לקבל בחזרה את הכסף כדין שכירות בטעות.

ה. כיון שהצנין שייך לעירייה, זכותה של העירייה לקבוע למי ימסר הצנין, ואם לפי חוקי העירייה כשיש מחלוקת בין התלמידים נמסר הצנין למי שבלידו נמלאים 75% מהתלמידים, זכותו של א' לדרוש את הצנין לעלמו משום שלטענתו יש עמו קרוב ל-100% של התלמידים (ומלבד זאת, עיי' פס"ד ירושלים כרך ט עמ' רעב דעתו של מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א שיש למנהלי העיר שנבחרו עיי' כל חלקי הליבור שבזעיר כח של זט"ה).

ו. עיי' פס"ד ירושלים כרך ט עמ' רלג שם כתב חבר בית הדין הגר"כ אייזנשטיין שליט"א בשאלה דומה: אחרי שהלעתי את הדברים הנ"ל למרן פוסק הדור הגרי"ש אלישיב שליט"א, הורה בלורה ברורה ביותר שיש להעביר את הספרים הידועים שנרכשו מכסף של התורם של הר"י לישיבה החדשה, וזאת על אף שבתוך הספרים יש חותמת של הישיבה הראשונה. וכמוכן רק אם הר"י מעביר את הספרים לישיבה החדשה ולא לאורך פרטי.

והוסיף ע"ז הגרמ"א: דברי מרן שליט"א לא נריכים לפני ולפנים, ועכ"ז כיהודה ועוד לקרא ארשום כמה הערות.

המציי"ט סי' קעא, הובאו דבריו במג"א, באר היטב ומ"צ סי' קנד, קובע שציהכנ"ם שהולרכו ליחלק לשנים נריכים לחלק חפלים הידועים שהקדישם הוא או מורישיו, עיי"ש.

ועיי' בתשו' רא"מ סי' נג שמאריך בענין והעולה מדבריו: א. שצריך להיות סיבה טובה לחלוקה, ולא בגלל מיעוט הדיעות שאינם רואים להתבטל לרוצ דיעות. ב. אומדנא שדעת התורם היתה להעביר את החפלים לעת הצורך. ועיי"ש צסוף התשובה שכתב וז"ל: היכא דמתו הצעלים וצניהם קיימים אם הם עומדים במקום הצעלים אי לא, נלענ"ד במקום הצעלים קיימי דהא אומדנא דדעתא הוא שלא כיונו הנודרים והמתנדבים לידור ולהתנדב בצית הכנסת שהקהל מתפללים בו יותר משאר כנסיות אלא כדי שיהיו הקדשותיהם שמורים ומושגחים שם מהם ומצניהם ומכל קרוביהם ומתפללים שם שאם ינטרכו גניזה ושמירה יתירה מגניבה ואצידה ומקלקול וכיוצא הם יהיו המשתדלים צם יותר משאר כל הקהל כמו שאנו

רואים היום צעינינו וכו'. עיי"ש.

וצאו"ת מגן גבורים ס"א (עיי' צרעק"א על השו"ע שם), מאריך בדברי הרא"מ והמצי"ט והמהרשד"ס והמהריצ"ל ואומר דאין מחלוקת בנידון ומחלק בין אם ילאו הנפרדים בצחירתם לבין אם ילאו בסיבת הכעסות שעשו להם הנשאים צביהכנ"ס, שאז אפילו מהרא"ס ז"ל יודה שיוציאו עמהם חלק הנוגע מההקדשות כיון שהם לא ילאו בצחירתם. עכ"ל. ואח"כ כתב וז"ל: דהינו שנפרדו מן הקהל בלי שום סיבה מספקת, אצל אם נפרדו לסיבות מספיקות וכ"ש אם הוליאום צע"כ יוציאו עמהם חלקם. עכ"ל. אצל בנידון שהרוב נשאר והמיעוט ילא ללא סיבה מספקת דינו של הרא"מ קיים שהפסיד את זכותו. עיי"ש.

הרי בנידון דידן קיימים כל התנאים. אין ספק שהאומדנא היא שהתורם רצה שלהר"י יהיה אולר הספרים בשביל תלמידי הישיבה והם הם שטיפחו והקימו אולר הספרים מסודר ושמור, ואין דעתו שהספרים יפלו בידי גזאים סתם, וכדברי הרא"ס בהמשך "ולא כשאר הקדשות שאין להם בעלים או שנשתקע שם הצעלים מהם שאין שום אדם משגיח עליהם כי אם הגזאים לצדם ולפעמים הם מתרשלים בדבר והם נגנזים או אבודים או מתקלקלים וכשיקרה בזה אין שום משגיח בהם לתקנם או להסתכל במליחותם והוא ליה כקדרה דבי שותפי דלא חמים ודלא קריר". ע"כ.

אברהם דוב לוין.

ב

הן אמנם נקט הגתה"מ צסי' רלו בחידושים ס"ק ה שאחרי קנין אי אפשר לחזור, מ"מ הא ס"ל להש"ך צסי' שלג ס"ק יד דלא מועיל קנין בקבלן, וכ"ש דלא מועיל קנין בפועל, ועיי"ש בהגהות רעק"א וצחזו"א צ"ק, וא"כ הדר דינא דהשו"ע צסי' רלו סעי' צ דאם שכר צעה"צ מלמד אחר יכול צעה"צ אחר לשכור אותו מלמד עלמו. ומלכד זה יש לדון אי קנין ע"י איוס של הפסדת הפרנסה חל או לא. ואכמ"ל

מרדכי אהרן הייזלר.

ג

השאלות לדיון

- א. הורים שרוצים להוציא ילדיהם מת"ת ע"מ לפתוח ת"ת חדש ועיי"כ לגרום לסגירת הת"ת הישן.
- ב. פיטורין שניתנו למלמד וההנהלה טוענת שהם לא התכוונו לפטרו אלא באופן פורמלי

בלבד.

ג. דין עני המהפך בחררה בהנהלת ת"ת שאינה מבטיחה באופן חד משמעי את העסקת המלמד.

ד. הורים ששילמו בצ'קים עבור שנה"ל הבאה, האם רשאים לבקש את הצ'קים בחזרה.

תשובה

א. כתב המחבר צו"ע יו"ד סי' רמה: אחד מצני החלר או מצני מצוי שבקש ליעשות מלמד תינוקות אין שכניו יכולים למחות צידו, וכן מלמד תינוקות שבא חצירו ופתח בית ללמד תינוקות צלדו כדי שיצואו לו תינוקות אחרים או כדי שיצואו והתינוקות שאלל זה לזה, אין יכולים למחות צידו שנאמר ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר. ע"כ.

והנה צניד"ד אם כדברי התוצעים שרוב ההורים מעוניינים להישאר תחת ההנהלה הישנה, א"כ הת"ת הישן ימשיך לפעול ויהיה להם מספיק תלמידים בשציל להפעילו, וודאי ששיך דין השו"ע דיגדיל תורה ויאדיר, ואף אם ע"י פתיחת הת"ת החדש ייסגר הישן, שיתכן דכטענת התוצעים אין באופן זה הכלל דיגדיל תורה ויאדיר, מ"מ כלענ"ד דניד"ד שאני, משום דהשו"ע איירי במלמד שבא מעלמו ללמד תורה במקום שכבר יש מלמד אחר, אצל צניד"ד איירי באב שרואה להוציא את בנו ממלמד אחד, ומבקש ממלמד אחר שיצוא ללמד את בנו, וצנידון כזה ודאי שאין שום אפשרות לכוף אדם שיצוא ללמוד אללו.

וצניד"ד שההורים מסיבות השמורות עמם [ואין נפ"מ כלל אם הם צודקים או לא, ולכן איני רואה שום צורך להיכנס לגופן של טענות ההורים על ההנהלה], רואים להוציא את צניהם מהת"ת הישן, הרי שאין אפשרות למנוע מהם לפתוח ת"ת חדש צכדי שיהיה לצניהם היכן ללמוד תורה.

ב. לטענת התוצעים צניד"ד המלמדים עשו קנין עם התוצעים והם שכורים להם, והפיטורין שקצלו היו פורמליים בלבד. טענה זו אין בה ממש, משום שצדור שלמרות הודעת ההנהלה שהפיטורין הינם פורמליים בלבד, לאמיתו של דבר פיטורין פשוטו כמשמעו, ונוהג זה נהוג בהרבה מוסדות הוראה לפטר מורים באופן גורף קודם לתאריך 31 צמאי, משום שהמוסד אינו רואה להיקלע למצב צו הוא לא יוכל להעסיק את אותו עוצד ולהמשיך לשלם את שכרו צמשך שנה שלמה, ואף שצדרך כלל כוונת המוסד להמשיך ולהעסיק את העוצד, אעפ"כ כל עוד לא סוכס עם העוצד את המשך העסקתו הוא למעשה מפוטר, הן עפ"י החוק והן - להצדיל אא"ה - עפ"י ההלכה.

ע"כ צניד"ד המלמדים שקצלו מכתצי פיטורין מהנהלת הת"ת אין ההנהלה מחוייבת להם, וגם הם אינם מחוייבים להנהלה. ועל אף שהמלמדים חתמו על מכתב צו הם מתחייבים להמשיך לעצוד צת"ת, וגם הנהלת הת"ת התחייבה להמשיך להעסיק אותם, כצד האריך הגאצ"ד שפיר לצאר שההתניות המופיעות

צמכתב הנ"ל עוקרות את ההתחייבות, ולמעשה אין כלל קנין צין ההנהלה למלמדים על חובת ההעסקה לשנה"ל הצאה.

ג. ונראה עוד, דכיון דאין כאן קנין צין ההנהלה הת"ת למלמדים, א"כ חזרנו לדין השו"ע ס"י רלז סעי' ב דכתב שם המחבר: אם שכר צעה"צ מלמד אחד יכול צעה"צ אחר לשכור אותו מלמד עלמו. ע"כ. והגם לדברי הסמ"ע ס"ק ח ונתה"מ ביאורים ס"ק ב דברי המחבר תלויים במחלוקת שבסעי' א אם יש דין עני המהפך בחררה בדבר שאינו מלוי, מ"מ נלענ"ד דצניד"ד כו"ע יודו דאין כאן משום עני המהפך, מפני שהנהלת הת"ת הנוכחית אינה יכולה להצטיח למלמדים שהם ימשיכו להעסיק אותם, וזאת אכן המליאות שהם אינם מצטיחים להם בצורה חד משמעית את המשך העסקתם, ע"כ ברור דצאופן זה לא שייך הדין דעני המהפך, וע"כ נראה דאין כאן כל מניעה להציע למלמדים עבודה במקום אחר.

ד. הגה ברור שההורים שנתנו את ה'צ'קים לת"ת נתנו אותם על דעת שאופי וסגנון הת"ת וכן מספר התלמידים הלומדים בת"ת יהיה זהה פחות או יותר למצב בשנה הנוכחית, ובמידה והת"ת ישנה את אופיו וסגנונו, או שמספר התלמידים יפחת בצורה דרסטיטת, ברור שלא לת"ת כזה הם התחייבו לשלוח את צניהם. נמצא לפי דברינו דניד"ד הוי בכלל אונם שאירע לפועל שאינו יכול לספק לצעה"צ את העבודה שעליה סיכם אתו. ודין זה תלוי בדברי הרמ"א בשו"ע ס"י שלד סעי' א שכתב: וכן בכל אונם שאירע לפועל צין שניהם היו יודעים שדרך האונם לצוא או שניהם אינן יודעין הוי פסידא דפועל, אבל אם צעה"צ יודע והפועל אינו יודע הוי פסידא דצעה"צ וכו'. מי שכר בית לדור צו ומת בתוך זמן השכירות אי"ל לשלם לו רק מה שדר צו צעה"צ הו"ל כפועל והו"ל להתנות, מיהו יש חולקין, לכן אם קבל השכר כולו אי"ל להחזיר כלום. כן נ"ל. ע"כ. ובטעם הדבר כתב הטור שם דהממע"ה, אמנם צתה"ד ס"י שכט מוסיף עוד וכתב: דהממע"ה ואינהו הו"ל לאתנויי עם צעה"צ. ע"כ.

והנה יש לעיין מה הדין כששילמו צ'קים, ונראה דלא מיבעיא לפוסקי זמנינו הסבורים דליק לא חשיב כסף ממש, עיי' קונטרס "שערי המשפט" פ"א, ברור שההורים עדיין נקראים מוחזקים, אלא אף להסבורים שהוא כסף ממש, מ"מ ברור דצ'קים מאוחרים, הכסף עדיין מוחזק בחשבון הצנק של ההורים, ואסור למחזיק הליק לעשות פעולה להוציא את הכסף מחשבון הצנק. ואף אם נדייק בדברי תה"ד דכיון שההורים כבר נתנו את ה'צ'קים א"כ חובת ההתנאה חלה עליהם, כיון שמבחינה חוקית הוא כבר מחוייב לפרוע את הליק, ראשית גם מבחינה חוקית הדבר אינו פשוט כלל, משום שכשהנהלת הת"ת אינה יכולה לתת את התמורה לליק הרי שאסור לה לגבות את הליק, ואף מותר חוקית לצטל את צ'ק, בנוסף על כך כיון דהטור כתב רק הטעם דהממע"ה א"כ לא נוכל להוציא מיד המוחזק.

ע"כ נראה דצמידה וההורים ידרשו בחזרה את ה'צ'קים, תהיה ההנהלה מחוייבת להחזירם לצעליהם.

א. צדין עני המהפך צחררה צמלמד: צתוס' קדושין נט א ד"ה עני, לאחר שהצילו שיטת ר"ת דאיסור עני המהפך צחררה ליכא צהפקר, כתבו: ומכאן נראה למהר"ר יצחק שאסור למלמד להשכיר עצמו לצעה"צ שיש לו מלמד אחר צביתו כל זמן שהמלמד צביתו, שמאחר שהוא שכיר שם ילך המלמד למקום אחר להשתכר שם, אם לא שיאמר הצעה"צ דאין ראונו לעכצ המלמד שלו, אצל אם שכר צעה"צ מלמד אחר יכול צעה"צ אחר לשכור אותו מלמד עצמו, ואינו יכול לומר לו צעה"צ לך ושכור מלמד אחר, דנימא ליה אין ראונו אלא צמלמד זה, שהרי כמדומה לי שזה המלמד ילמד את בני יפה ממלמד אחר. ע"כ. ומדברי התוס' שכתבו "ומכאן נראה", דייקו האחרונים שמשמע דזה קאי על הדין השני שהזכירו, שאם אחד שכר מלמד יכול צעה"צ לשכור מלמד אחר, דזה רק לשיטת ר"ת ולא לשיטת רש"י, וכ"כ הנתה"מ סי' רלו ציאורים ס"ק צ דלפי טעם הסמ"ע שכתב דהו"ל כדצר שאינו מצוי, וא"כ לדעת רש"י דאוסר אפילו צמליאה גם צזה אסור, ומסיים הנתה"מ דלפיי"ז המחצר סתם כאן כדעת ר"ת. ומקשים האחרונים דצסעיף א הביא המחצר דעת רש"י צסס וי"א צתרא, והרי הכלל צצכה"ג דעתו לפסוק כ"י"א צתרא, וכאן צדין מלמד סתם כדעת ר"ת.

ולפיי"ז דכל ההיתר צמלמד הוא משום דהוה כהפקר, וההלכה היא כר"ת דצדצר של הפקר ליכא דין דעני המהפך צחררה. יש לציין צצשו"ע הרצ הלכות הפקר והשגת גבול סעי' י כתב דצעל נפש יחוש להחמיר לעצמו כשיטת ר"ת, וכן הש"ך צס"ק ג הביא שדעת הרמב"ן כשיטת רש"י.

אמנם אפשר לומר דהך דינא דמלמד אינו תלוי צכך, וכפי שכתב צישועת דוד סי' כה צאריכות דדין התוס' לגבי מלמד הוא גם אליצא דרש"י ודלא כדנקט הנתה"מ הנ"ל, שהרי כל טעם רש"י הוא משום דדין עני המהפך צחררה הוי צגדר גול, דנחשצ כאילו צצר זכה צו הראשון ולכן אוסר גם צהפקר, וזה לא שייך צמלמד, שהרי אינו "ממון" ששייך לצכות צו, וא"כ צזה מודה רש"י לר"ת דשרי כשאינו יכול להשיג צמקום אחר, עיי"ש וצשיעוריו לקדושין שצזה מתרן את שיטת המחצר שכאן סתם כשיטת ר"ת וצריש הסי' מציא שתי השיטות צסתמא, דהכא צמלמד גם רש"י מודה דאין איסור דעני המהפך.

וצערוך השלחן סעי' ה כתב דהכא גבי מלמד לא שייך דין דעני המהפך לפי שאין זה דצר צצממון אלא דצר מצוה ואין הטעם משום דהוא דצר שאינו מצוי. ולפי דבריו נמי אין לזה שייכות צמחלוקת רש"י ור"ת. וכצר כתב כן צהגהות חכמת שלמה ריש פרק האומר לגבי אחד ששלח לקדש אשה וקדשה לעצמו, וכתב: ואפילו לרש"י שפירש צחררה של הפקר, אפ"ה נוכל לחלק דצקדושין שרי משום פו"ר. הרי שלדעתו צמקום מצוה אין איסור של עני המהפך. ולכן צמלמד שהשני רוצה לצכות צמלמד לצורך מצוה, כיון שלא כל המלמדים שויס, אין איסור ואפילו לשיטת רש"י. אמנם צשו"ת מהרש"ל סי' לו כתב צתו"ד: ואין לומר דלענין תלמוד תורה שאני דלא גזרו חכמים לגבי תורה מידי לעשות הנוטלה רשע וכו', זה אינו דא"כ אדרבא ניפוק לאידך גיסא דאם אתה מתיר ליקח המלמד ממנו א"כ זה הראשון לא ישכור עוד מלמד

לצניו. והוצאו דבריו צמנחת פתים סיי רלו, ושם רלה לדחות דהכא לאו גזל גמור הוא, וכל שהענין הוא דבר מלוא כשהוא חוטף המלוא לעלמו ששפיר דמי, אך מציא מהמג"א דאין להתקוטט עבד מלוא, כמו שמלינו בלחם הפנים והלנועים מושכים ידיהם.

ובנחלת לצי סיי רלו כתב בענין קהלה אחת שרצ שימש שם צרצנות כמה שנים וכעת פיתוהו מעיר אחרת לצוא לשמש שם צרצנות, ורולים אנשי העיר הראשונה לעכב עליהם מדין עני המהפך, ורצ אחד לידד בזכותם מכמה טעמים, והנחלת לצי דחה כל דבריו, ועיי"ש בארוכה. וכתב באצני נזר חו"מ סיי יז דאף דהש"ך מציא שיטת הרמב"ן מ"מ צדינים הללו אזלינן בתר המיקל שאין כאן אלא איסור דרצון.

אמנם לאידך גיסא יש לעיין בזה, דהנה כל המדובר בפוסקים הוא כשצעה"צ אחד שכר מלמד ללמוד עם בנו ושבו רולה צעה"צ אחר לשכור את אותו מלמד ללמוד עם בנו, דעל זה כתבו דלא שייך בזה דין המהפך, וכנ"ל, אך צניד"ד מיירי בהנהלת ת"ת שהמלמדים נשכרו לו ועוזדים אללו כזר כמה שנים, וכעת צא אחד ורולה לפתות את המלמדים שיעברו לעבוד אללו, ובזה - לולי שכבר פיטר אותם צר"ח סיון - היה נראה דאין ההיתר הנאמר לגבי מלמד דהוי דבר שאינו מלוי והוה כהפקר, וזה עפ"י מש"כ צמנחת פתים הנ"ל באחד שהיה לו ריחיים למלאכתו והיה לו אומן אחד שעבד אללו, וכעת צא בעל ריחיים אחר ורולה לקחת לו את האומן הזה, אם נקרא רשע. והאריך שם לענין מלמדים, וכתב צתו"ד: ועוד נראה צניד"ד טעם לאסור דהא גם צמלמד טעם ההיתר הוא משום דהוה דבר שאינו מלוי, ובמילא הוה כהפקר, וכשיטת ר"ת דליכא ביה דין עני המהפך וכו', והא גם צדצר הפקר כל אומנות הראשון בכך מודה ר"ת דאסור לשני לזכות צו, כמש"כ התוס' פרק האומר, ועיי' תשובות חת"ס חו"מ סיי קיט וסיי עט, והכי נמי הא אומנות הראשון צריחיסס הוא וכל מסחרו צוה. ומאריך לדחות דעת השואל שרלה לומר דזה רק בעני המהפך והכא הוי בעל הריחיים עשיר, ומסיק: וגם י"ל צניד"ד כיון דיהיה לראשון הפסד עיי"ז שתעמוד הריחיים עד שימלא אומן אחר צכה"ג אין חילוק בין עני לעשיר, ומכ"ש צניד"ד דהוא אומנות חצירו ולא חילקו בזה בין עשיר לעני, ולכן מי שמשדל עם האומן לילך אללו לאו שפיר עבד וראוי לו לתקן ולהחזיר אף שאין מוליאין צדיינים מ"מ מלוא להחזיר כנראה צקדושין בעובדא דרצ גידל. ע"כ.

וא"כ צניד"ד - לולי מכתבי הפיטורין מר"ח סיון - שהתוצעים כאן הם בעלי אומנות שיש להם ת"ת, ולטענתם אם ישארו המלמדים אללס יוכלו להמשיך ולהפעיל את הת"ת גם בהמשך, ואם יקחו ממנו את המלמדים יהיה לו הפסד אומנות, צכה"ג אין את ההיתר הנאמר לגבי מלמד, וכנ"ל.

ב. מה שטען לז' שיש לו חזקת מלוות לכהן כמנהל הת"ת, מלינו שנחלקו בזה הראשונים והאחרונים, עיי' שדי חמד מערכת חזקה צמלוות, ושם באות ד כתב דאית ליה למינקט דיז חזקה צמלוות, עיי"ש. אמנם נראה דצניד"ד אין טענה זו וכדלהלן.

א. כתב הצאה"ט חו"ח סיי קנג ס"ק כז וז"ל: וה"ה מי שזכה באיזה ענין של כבוד או של מלוא אין מעבירין ממנו "אם לא בהיות איזה טענה למערער". ושם צפמ"ג א"א ס"ק צ מציא דזה רק ציש להם

טענה רצה, וכן מציאו המ"צ ס"ק לב. וצניד"ד שיש לציבור ההורים טענות קשות נגד המנהל הנוגעות בצפור נפשם וצחינוך הטהור לילדיהם, וטוענים הם שאינם סומכים על הקו החינוכי שהוא מתווה בת"ת, שפיר יכולים לצטל חזקתו.

ב. עוד זאת, דשם בהמשך מציא הצאה"ט צשם תשובות הראנ"ח ח"צ ס"י עה, וז"ל: וכל זה לא מיירי אלא כשרואים להעביר המלוא והכבוד לגמרי מהמוחזק אצל אס צא אחר לזכות בהמלוא וגם הראשון יעמוד במלותו אינו יכול לעכב על ידו. וא"כ צניד"ד שציבור הפורשים לפתוח ת"ת חדש אין להם התנגדות שימשיך בניהול הת"ת הישן, וצפרט כפי מה שאמר שיש לו תלמידים שכבר נרשמו, ולא כולם יעצרו לת"ת החדש, א"א לטעון נגדם שמורידים חזקתו. אמנם צשו"ת שם אריה או"ח ס"י ז, הוצא צשדי חמד שם, חולק על כך וס"ל דאמרינן בזה מה לי הורדה במקלת ומה לי הורדה זכולה, שגם אס ישאר ציד הראשון קלת נקרא הורדה ואסור.

ג. ועוד בה שלישיה. י"ל דצניד"ד לא שיך כלל טענת חזקה, וזאת כפי שכתב צד"מ חו"מ ס"י קכט ס"ק ה וז"ל: כתב צנימין זאב צתשובותיו ס"י קפב: יחיד שהיה לו ס"ת וקראו צו הציבור זמן רב ואח"כ קנו הציבור ס"ת והיחיד רוצה שיקראו צשלו כיון שהחזיק בזה, ופסק דאין להיחיד כלל על הציבור והאריך שם צראיות. וכל ראיותיו אינם כלום כמבואר שם. ומ"מ נראה דאס לא היה לציבור ס"ת אחר כשקראו צשל יחיד לא הוה חזקה כיון דלא הוי ליה למחות לקרות צשלו, וכל מקום שאינן יכולין למחות לא הוי חזקה, אצל אי הוה להו ס"ת אחר ולא קראו צו וזה צא בחזקה שיש עמה טענה אפשר דהוה חזקה, עיי"ש. וכ"כ בהגהותיו לשו"ע סעי' לא, והסכימו עמו המג"א והא"ר או"ח ס"י קנג, ועיי' צשער הליון שם ס"ק פה. וא"כ צניד"ד כשהמנהל כיהן בת"ת צתפקידו לא היה כאן ת"ת אחר, ולכן שלחו כולם ילדיהם לכאן, וצכה"ג לא נחשב לחזקה, רק כשיש שתי אפשרויות וצחרו צאחת מהן אז יש לו חזקה נגד השני. וציותר י"ל דהרי המנהל הנוכחי לא נצחר ע"י הציבור אלא ההנהלה מלמעלה הם שהציאו אותו לכאן, ולציבור לא היתה אפשרות - כמעט - להתנגד לכך, ולא שהם נתנו לו הזכות לשמש כמנהל וצכך החזיקו צו, והוא כחזקה שאין עמה טענה.

ד. ועל ארבעה אשיצנו. מש"כ צעין ילחק או"ח ס"י ח צענין ציהכנ"ס אחד שהיה צשכירות אלל אחד ונפל הצית וקצעה צצית אחר אס יכול הראשון לתצוע שיחזרו אליו, ושם צאות א כותב: אצל צאמתל אינו דומה נידון דידן לדהתם, והא התם איירי צהחזיק צתורת מלוא א"כ צמי שמקבל שכר עבור החזקתו לו שיך לומר ציה דחוזר למלותו דאין זה מיקרי מלוא כ"כ, וכעיי"ז מלינו צצ"מ פב א דס"ל לחד תנא דכיון דלהנחתו נתכוין לא הוה מלוא, עיי"ש. וא"כ צניד"ד צרור שהמנהל לא עשה עבודתו לשם המלוא גרידא אלא לצורך פרנסתו, והשכר הנלווה ע"י המשרה, וצכה"ג ליכא דין חזקת מלוות.

נפתלי צבי מרמורשטיין.